

**PARTICULARITĂȚI ALE LIMITĂRII LIBERTĂȚII DE
EXPRIMARE PE INTERNET ÎN CAZUL DISCURSULUI URII
(HATE SPEECH)**

**PARTICULARITIES OF LIMITING FREEDOM OF EXPRESSION
ON THE INTERNET IN THE CASES OF HATE SPEECH**

CARMEN MOLDOVAN¹

Rezumat: Libertatea de exprimare nu constituie un drept absolut. Exercițierea sa poate fi restrânsă, cu respectarea condițiilor generale prevăzute în instrumentele juridice internaționale și naționale, atunci când se aduce atingere altor drepturi și interese legitime individuale sau colective, prin discursuri sau mesaje ce depășesc sfera acceptabilă a criticii și constituie derapaje în exercitarea dreptului la libertatea de exprimare. Discursul urii (*hate speech*) constituie un astfel de derapaj, care prezintă valențe particulare în cazul difuzării și răspândirii mesajelor sau discursurilor ce pot fi încadrate în această formă de abuz, pe internet. Prezenta lucrare are ca scop identificarea dificultăților de definire a noțiunii de discurs al urii având în vedere posibilitatea existenței unor posibile diferențe în reglementarea acesteia la nivel național sau lipsa de reglementare și specificul transmiterii mesajului sau discursului defămiător și discriminatoriu adresat de către un utilizator într-un anumit loc dar disponibil simultan în întreaga lume sau pe teritoriul unui număr mare de state. Un aspect important al demersului analitic va fi reprezentat de modificarea accepțiunii regulii teritorialității, în acest caz particular.

Cuvinte-cheie: internet; discurs al urii; jurisdicție; principiul teritorialității.

Abstract: Freedom of expression is not an absolute right. Its exercise may be restricted in accordance with the general conditions set out in international and national legal instruments, when it harms any other rights and legitimate individual or collective interests, through speeches or messages that go beyond acceptable criticism and constitute slippages of its normal exercise. Hate speech is such a form of slippage and has particular features in the case of transmission and dissemination

---

¹ Lector univ. dr. Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Facultatea de Drept, email: carmenmoldovan@uaic.ro

of messages or speeches that can be assigned to this form of abuse, on the Internet. This paper aims to identify difficulties in defining the concept of hate speech taking into consideration possible differences in its regulation at national level or lack of regulation, on the one hand and the specific way of transmitting a message or a speech having a defamatory or discriminatory content, which is displayed by a user in a certain place and made available simultaneously throughout the world or on the territory of a large number of states. An important issue of the analytical approach will be the change in the acceptance of the rule of territoriality in this particular case and its implications.

Keywords: Internet; hate speech; jurisdiction; principle of territoriality.

1. Definierea și caracteristicile discursului urii pe internet

Noțiunea „hate speech” sau discurs al urii este des folosit în contextul restricțiilor aplicate libertății de exprimare, însă nu există o definiție universal acceptată a acesteia². Se consideră că noțiunea provine din SUA, din anii 1960 ulterior fiind folosită și în Europa și alte continente și că desemnează exprimarea abuzivă, insultătoare, ofensatoare, intimidantă sau care instigă la violență, ură ori discriminare împotriva particularilor sau a grupurilor ce pot fi identificate după anumite caracteristici³.

Dreptul internațional prevede doar obligația pentru state de a interzice cele mai grave forme de *hate speech* - instigarea la ură națională, rasială, sau religioasă care constituie instigare la discriminare, ostilitate sau violență. Astfel, articolul 20 paragraf 2 din Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice⁴, prevede că „Orice îndemn la ură națională,

---

² T. McGonagle, *The Council of Europe against online hate speech: Conundrums and challenges*, Expert paper, 2014, pp. 3-5, lucrare disponibilă la adresa: <https://rm.coe.int/16800c170f> (accesat la 07 ianuarie 2018); A. Weber, *The Case-Law of the European Court of Human Rights on Article 10 ECHR Relevant for Combating Racism and Intolerance*, Council of Europe, Expert Seminar: Combating Racism, 2007, p. 98.

³ Aspecte legate de reglementarea discursului urii au fost tratate de către trei autori în cuprinsul unor lucrări anterioare: *Limite penale în libertatea de exprimare*, teză de doctorat, susținută la data de 27 octombrie 2012, la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași; *Libertatea de exprimare. Principii. Restricții. Jurisprudență*, Editura CH Beck, București, 2012; *Considerații în legătură cu reglementarea internațională a „discursului urii” ca limită a libertății de exprimare*, în *Dreptul nr. 1/2015*, pp. 197-213.

⁴ *Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice* a fost adoptat și deschis spre semnare de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 16 decembrie 1966. A intrat în vigoare la 23 martie 1976, conform art. 49, pentru toate dispozițiile cu excepția celor de la art. 41; la 28 martie pentru dispozițiile de la art. 41.

rasial sau religioas care constituie o instigare la discriminare, la ostilitate sau la violență este interzis prin lege.”

Chiar în lipsa unei definiții comprehensive dat de convenții internaționale în privința raportului dintre libertatea de exprimare și intoleranță⁵, se poate afirma că noțiunea *hate speech* include un spectru larg de forme ale limbajului abuziv⁶, prin reglementarea și interzicerea căror se urmărește în principal, protejarea demnității umane în dimensiunea sa colectivă, motiv pentru care uneori este folosit ca echivalent cu termenul „calomnie colectivă”⁷ și care în concret poate include: instigarea la violență (*fighting words*), defăimarea colectivă, negarea Holocaustului, instigarea la discriminare, manifestările și mesajele rasiste și xenofobe⁸.

Recomandarea de politică generală nr. 15 a Comisiei Europene împotriva Rasismului și Intoleranței (European Commission against Racism and Intolerance - ECRI) cu privire la combaterea discursului urii, adoptat la 8 decembrie 2015⁹, prevede următoarele elemente definitorii pentru discursul urii:

⁵ În literatura de specialitate, s-a susținut și că problema conflictului dintre libertatea de exprimare și intoleranță este una mult veche, legile contra blasfemiei constituind un astfel de exemplu, cu toate că nu sunt identice cu legile ce interzic discursul urii, întrucât primele au ca scop protejarea credințelor religioase înseși, fără a prezenta importanță dacă se produce și ofensarea unui grup de persoane - J. Waldron, *Dignity and Defamation: The Visibility of Hate*, în *Harvard Law Review*, vol. 123, 2010, p. 1597. La nivel european, cu titlu de exemplu, raportul dintre acestea și libertatea de exprimare este ilustrat în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului, prin susținerea unor legi care protejau majoritatea romano-catolică, în hotărârea din 25 noiembrie 1996, în cauza *Wingrove c. Regatul Unit al Marii Britanii* (neîncălcare articolului 10 din Convenție prin interzicerea difuzării unor filme care îl înfățișau pe Iisus Christos în acte de natură sexuală) și hotărârea din 20 septembrie 1994, în cauza *Otto-Preminger-Institut c. Austria* (neîncălcare articolului 10 din Convenție prin interzicerea difuzării unui film satiric privind fundamentele religiei creștine). Toate hotărârile și deciziile Curții Europene a Drepturilor Omului la care facem referire sunt disponibile la adresa: <http://hudoc.echr.coe.int>.

⁶ eds. A. R. Zubovi, S. Bender, J. Vojvodi, *Media Regulatory Authorities and Hate Speech*, Council of Europe, 2017, pp. 9-11.

⁷ J. C. Knechtel, *Holocaust Denial and the Concept of Dignity in the European Union*, în „*Florida State University Law Review*”, vol. 36, 2008, p. 46.

⁸ J. C. Knechtel, *op. cit.*, p. 46.

⁹ *ECRI General Policy Recommendation No. 15 on Combating Hate Speech*, 8 December 2015,

https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR/EN/Recommendation_N15/REC-15-2016-015-ENG.pdf (accesat la 02 decembrie 2017). ECRI (Comisia Europeană împotriva

„presupune utilizarea unei singure sau a mai multe forme de exprimare specifice - i anume, sprijinirea, promovarea sau instigarea la denigrare, ur sau def imarea unei persoane ori a unui grup de persoane, precum i orice h rțuire, insult , stereotipuri negative, stigmatizarea sau amenințarea unei persoane sau grup de persoane i orice justificare a tuturor aceste forme de exprimare - care se bazeaz pe o list neexhaustiv de caracteristici personale sau de statut juridic care include «rasa», culoarea, limba, religia sau credința, naționalitatea sau originea național ori etnic , precum i descendența, vârsta, handicapul, sexul, genul, identitatea de gen i orientarea sexual »¹⁰.

De asemenea, ECRI recomand statelor s ratifice Protocolul adițional la Convenția privind criminalitatea informatic (*Cybercrime Convention*)¹¹, la care vom face referire în cadrul prezentei lucr ri.

Mesajul sau discursul ce poate fi încadrat în noțiunea *hate speech* se diferențiaz substanțial de interpretarea extensiv a libert ții de exprimare, în sensul c aceasta include atât dreptul de a face afirmații care nu corespund p rerii i aprecierilor general acceptate de societate, ci include dreptul de face afirmații care critic , ocheaz sau deranjeaz ¹², deoarece în cazul discursului urii, se dep e te calitativ i cantitativ această limit , fiind în prezența unui discurs public denigrator îndreptat împotriva dimensiunii colective a demnit ții umane, caracterizat prin intoleranț , ce trebuie s ating un anumit grad de intensitate pentru calificarea mesajului, discursului sau afirmației ca fiind în afara sferei de protecție acceptat a libert ții de exprimare¹³. În acela i timp, o alt condiție ce nu trebuie neglijat este

---

Rasismului i Intoleranței) este un organism al Consiliului Europei pentru drepturile omului, alc tuit din experți independenți, care monitorizeaz problemele de rasism, xenofobie, antisemitism, intoleranță și discriminare pe criterii precum „rasa”, originea națională sau etnic , culoare, cet țenie, religie și limbă (discriminare rasială); pregătește rapoarte și emite recomand ri statelor membre.

¹⁰ Paragraful 9 din Recomandarea nr. 15, p. 16.

¹¹ Punctul 1 din Recomandarea nr. 15, p. 5.

¹² În sensul interpret rii date de Curtea European a Drepturilor Omului începând cu hot rrea pronunțată în cauza *Handyside contra Regatului Unit al Marii Britanii*, din 7 decembrie 1976.

¹³ Discursul urii nu trebuie confundat cu noțiunile de „ură” și cea de „lipsă de respect”, „antipatie”, „dezaprobare” sau „înjosirea celorlal i”. A. Julius, *Hate speech - a memoir*, în *Critical Quarterly*, vol. 43, nr. 4, 2001, p. 18; J. Waldron, *Dignity and Defamation*, *op. cit.*, p. 1601; K. Goodall, *Challenging hate speech: incitement to hatred on grounds of sexual*

reprezentat de faptul că se îndreaptă în mod direct împotriva unui grup determinat de persoane care au trăsături comune, într-un mod virulent, ce implică ostilitate, respingere, dorință de a distruge și provocare, motiv pentru care criticile virulente generale (care se privesc, spre exemplu, întreaga umanitate), nu sunt calificate discurs al urii.¹⁴

Cea mai gravă formă de discurs al urii este, în opinia noastră, instigarea la comiterea de genocid, formă specială a genocidului prevăzută de Convenția din 1948 privind prevenirea și reprimarea crimei de genocid¹⁵.

2. Restricționarea discursului urii și controlul conținutului ilicit al mesajelor afișate pe internet

Datorită caracterului transnațional al internetului și a posibilității transmiterii de informații pe un spațiu foarte întins într-un timp foarte scurt, pot apărea probleme în ceea ce privește voia unor indivizi de a transmite de pe teritoriul unui stat liberal, laxist în reglementarea internetului și a controlului conținutului informațiilor difuzate prin această modalitate, informații considerate ilicite pe teritoriul unui alt stat care nu are aceeași abordare asupra libertății internetului. Această situație a generat apariția noțiunii de „paradis numeric” sau „informațional”¹⁶. În scopul evitării aplicării unei concepții care să justifice soluții autoritare de control al internetului, o soluție adecvată a fost considerat o reglementare convențională.

---

orientation in England, Wales and Northern Ireland, în *The International Journal of Human Rights*, vol. 13, nr. 2-1, 2009, p. 218; B. Parekh, *Hate speech. Is there a case for banning?*, în *Public Policy Research*, 2006, p. 214; D. Bernstein, *Defending the First Amendment from Antidiscrimination Laws*, în George Mason University School of Law, disponibil la adresa: http://ssrn.com/abstract_id=489063.

¹⁴ B. Parekh, *op. cit.*, p. 214; R. J. Rychlak, *Compassion, Hatred, and Free Expression*, în *Mississippi College Law Review*, vol. 27, 2007/2008, p. 426

¹⁵ *Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid* a fost adoptată și deschisă spre semnare de Adunarea Generală a Națiunilor Unite prin Rezoluția nr. 260A (III) din 9 decembrie 1948. A intrat în vigoare la 12 ianuarie 1951, conform dispozițiilor art. XIII. România a aderat la Convenție la 2 noiembrie 1950 prin Decretul nr. 236, publicat în B. Of. nr. 110 din 2 decembrie 1950.

¹⁶ L. Pech, *Approches européenne et américaine de la liberté d'expression dans la société de l'information*, în dir. Michel Mathieu, *La "Société de l'Information. Entre mythe et réalités*, Bruylant, Bruxelles, 2005, p. 125.

Instrumentele juridice internaționale care au legătură cu diferite aspecte legate de discursul urii, indiferent că sunt acte juridice cu valoare juridică obligatorie sau instrumente *soft law*, prezintă o trăsătură comună, aceea a obligației statelor de a sancționa mesajele, afirmațiile sau discursurile ce pot fi calificate discurs al urii.

În mod concret există importante dificultăți tehnice în crearea de filtre care să nu permită accesul la informații sau discursuri de acest fel¹⁷, iar în cele mai multe cazuri, reglementarea accesului publicului a fost realizată de entități private, furnizorii unor astfel de servicii, fiindăsuportă influența controlului impus de exigențele actelor normative.¹⁸

Reglementările apărute după dezvoltarea și evoluția comunicării pe internet¹⁹, atât la nivel universal cât și la nivel regional, au subliniat că toate garanțiile aplicabile comunicării offline se aplică și diferitelor aspecte care țin de manifestarea libertății de exprimare pe internet. Iar din analiza dispozițiilor instrumentelor juridice aplicabile în materie rezultă că garanțiile generale recunoscute libertății de exprimare, inclusiv condițiile legitime în care exercitarea acesteia poate fi restricționată, au aplicabilitate și în ceea ce privește toate aspectele legate de comunicarea pe internet, deci se extind și asupra discursului urii și necesității reprimării acestuia de către state.

Din acest motiv, aspectele analizate în prezenta lucrare, vor fi prin prisma clauzelor de limitare deja bine stabilite și interpretate, cu aducerea în discuție a particularităților date de caracteristicile internetului și a mediului virtual, sens în care accentul va fi pus pe una dintre cele mai sensibile probleme în privința reprimării discursului urii, respectiv, analiza aspectelor juridice pe care le implică jurisdicția statelor.

La nivel internațional universal, temeiul pentru aplicarea restricțiilor este dat de articolul 20 paragraf 2 din Pactul internațional cu privire la

---

¹⁷ D. H. Kahn, *Social Intermediaries: Creating a more Responsible Web through Portable Identity, Cross-Web Reputation, and Code-Backed Norms*, în *The Columbia Science and Technology Law Review*, Vol. XI, 2010, p. 183.

¹⁸ D. C. Nunziato, *The Death of The Public Forum in Cyberspace*, în *Berkeley Technology Law Journal*, Vol. 20, 2005, p.1116, 1123.

¹⁹ Aceste aspecte au făcut obiect de studiu al unui articol sperat, cu titlul *Aplicarea principiului libertății de exprimare pe internet - între caracterul absolut și justificarea necesității limitării acestuia*, susținut în cadrul Conferinței naționale „Perspective juridice asupra internetului”, Iași, 28 octombrie 2017.

drepturile civile și politice, menționate mai sus, precum și de alte acte normative. În Convenția europeană a drepturilor omului, acesta este reprezentat pe de o parte de paragraful 2 al articolului 10, care prevede clauza generală de limitare a exercițiului libertății de exprimare²⁰ și, pe de altă parte, de o dispoziție specială, articolul 17 care interzice abuzul de drept²¹.

Preocuparea pentru conținutul mesajelor și afirmațiilor disponibile pe internet, inclusiv pe rețelele de socializare, aparține atât statelor, cât și furnizorilor privați de astfel de servicii. Un exemplu relevant în acest sens este redactarea unui *Cod de conduită cu privire la discursul urii ilegal pe internet*, la 31 mai 2016, de către Comisia Europeană împreună cu Facebook, Twitter, YouTube și Microsoft²², ce are ca scop combaterea formelor de discurs al urii pe internet.

Tot în cadrul Uniunii Europene, relevant prezintă și *Decizia-cadru nr. 2008/913/JAI a Consiliului din 28 noiembrie 2008 pentru combaterea unor anumite forme de exprimare a rasismului și xenofobiei prin mijloace ale dreptului penal*²³, ce prevede că statele vor sancționa instigarea intenționată la violență sau la ură și negarea sau trivializarea unor anumite crime internaționale într-o manieră de instigare la violență sau ură.

---

²⁰ Paragraful 2 al articolului 10 din Convenția europeană a drepturilor omului prevede: „Exercitarea acestor libertăți ce comportă îndatoriri și responsabilități poate fi supusă unor formalități, condiții, restricții sau sancțiuni prevăzute de lege care, într-o societate democratică, constituie măsuri necesare pentru securitatea națională, integritatea teritorială sau siguranța publică, apărarea ordinii și prevenirea infracțiunilor, protecția sănătății, a moralei, a reputației sau a drepturilor altora, pentru a împiedica divulgarea informațiilor confidențiale sau pentru a garanta autoritatea și imparțialitatea puterii judecătorești.”

²¹ Articolul 17 din Convenție, cu denumirea „Interzicerea abuzului de drept”, prevede: „Nicio dispoziție din prezenta Convenție nu poate fi interpretată ca autorizând unui stat, unui grup sau unui individ, un drept oarecare de a desfășura o activitate sau de a îndeplini un act care urmărește distrugerea drepturilor sau libertăților recunoscute de prezenta Convenție, sau de a aduce limitări acestor drepturi și libertăți, decât cele prevăzute de această Convenție.”

²² European Commission and IT Companies announce Code of Conduct on illegal online hate speech, Brussels, 31 May 2016, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-1937_en.htm (accesat la 03 decembrie 2017).

²³ *Decizia-cadru 2008/913/JAI a Consiliului din 28 noiembrie 2008 privind combaterea anumitor forme de expresii ale rasismului și xenofobiei prin intermediul dreptului penal*, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, L 328, 06 decembrie 2008

Raportul Comisiei din 2014 către Parlamentul European și Consiliul privind punerea în aplicare a Deciziei - cadru nr. 2008/913/JAI²⁴, a analizat modalitățile în care statele membre au înțeles să pună în aplicare prevederile Deciziei-cadru în sistemul de drept intern. Studiul a relevat că nu toate statele au procedat la transpunerea integrală și corectă a dispozițiilor Deciziei-cadru cu privire la infracțiunile de negare, apologie și minimizare violentă a anumitor crime și nu toate au transpus în legislația internă infracțiunile reglementate de Decizia-cadru - instigarea la violență și ură, cu caracter rasist și xenofob. De asemenea, au fost identificate lacune în legătură cu motivația rasistă și xenofobă a unor infracțiuni, condițiile de răsputerii persoanelor juridice și stabilirea competenței, aspecte ce pot contura o imperfectă abordare din partea statelor membre în privința prevenirii și combaterii efective a manifestărilor rasiste și a xenofobiei prin intermediul dreptului penal.

La nivelul Consiliului Europei au fost adoptate mai multe instrumente *soft law*, în rolul acestora nu trebuie minimalizat. Dintre acestea facem trimitere, cu titlu de exemplu, la următoarele: *Declarația Comitetului Mini trilor asupra libertății de comunicare pe internet*²⁵, *Recomandarea CM/Rec(2008)6 a Comitetului de Mini tri* cu privire la măsurile pentru promovarea respectării libertății de exprimare și informare cu referire la filtrele de pe internet²⁶, *Recomandarea nr. 1670 (2004) a Adunării parlamentare a Consiliului Europei cu privire la internet și lege*²⁷.

---

²⁴ Raportul Comisiei din 2014 către Parlamentul European și Consiliul privind punerea în aplicare a Deciziei - cadru nr. 2008/913/JAI a Consiliului din 28 noiembrie 2008 privind combaterea anumitor forme de expresii ale rasismului și xenofobiei prin intermediul dreptului penal, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex%3A52014DC0027> (accesat la 04 decembrie 2017).

²⁵ *Declarația Comitetului Mini trilor asupra libertății de comunicare pe internet*, adoptat de Comitetul Mini trilor la 28 mai 2003, la cea de a 840-a întâlnire a mini trilor, text disponibil la adresa:

<https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=Decl-28.05.2003&Language=lanEnglish&Ver=original&Site=COE&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864> (accesat la 04 decembrie 2017).

²⁶ *Recomandarea CM/Rec(2008)6 a Comitetului de Mini tri cu privire la măsurile pentru promovarea respectării libertății de exprimare și informare cu referire la filtrele de pe internet*, adoptat de Comitetul Mini trilor la 26 martie 2008, la cea de a 1022-a întâlnire a Mini trilor, text disponibil la adresa: <https://wcd.coe.int/wcd/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Rec%282008%296&Language=lanEnglish&>

În țara noastră, în conformitate cu articolul 2 alineatul (1) din Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 137/2000²⁸, prin termenul *discriminare* se înțelege orice deosebire, excludere, restricție sau preferință, pe bază de rasă, naționalitate, etnie, limbă, religie, gen, orientare sexuală, opinie, apartenență politică, convingeri, avere, origine socială, vârstă, dizabilitate, boală cronică necontagioasă sau infectare HIV, apartenență la o categorie defavorizată, precum și orice alt criteriu care are ca scop sau efect restrângerea, înăbușarea recunoașterii, folosirii sau exercitării, în condiții de egalitate, a drepturilor omului și a libertăților fundamentale sau a drepturilor recunoscute de lege, în domeniul politic, economic, social și cultural sau în orice alte domenii ale vieții publice²⁹.

3. Obligația internațională a statelor de a sancționa discursul urii

Așa cum am subliniat anterior, instrumentele juridice care protejează libertatea de exprimare, atât la nivel universal, regional sau național nu privesc în mod deosebit internetul, ca mijloc de circulație a ideilor, informațiilor, mesajelor sau discursurilor, astfel că, în lipsa unor reglementări speciale, urmează să se dea aplicare regulilor generale în materie de garantare a libertății de exprimare în sine.

Ver=original&Site=COE&BackColorInternet=9999CC&BackColorIntranet=FFBB55&BackColorLogged=FFAC75 (accesat la 04 decembrie 2017).

²⁷ *Recomandarea nr. 1670 (2004) a Adunării parlamentare a Consiliului Europei cu privire la internet și lege*, adoptată la 7 septembrie 2004,

text disponibil al adresa:
<http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/adoptedtext/ta04/erec1670.htm> (accesat la 04 decembrie 2017).

²⁸ Republicat în Monitorul Oficial al României, partea I nr. 99 din 8 februarie 2007.

²⁹ Cu titlu de exemplu, a fost încadrat ca discriminare și sancționată potrivit acestui act normativ expresia „arbeit macht frei” („munca eliberează”), postată pe contul de Facebook al unei persoane care exercita o funcție publică, instanța reținând această calitate, precum și alte criterii relevante precum mijlocul de transmitere al mesajului, consecințele transmiterii acestuia, constând în lezarea demnității și crearea unei atmosfere ostile și degradante, Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția de Contencios Administrativ și Fiscal, Decizia nr. 4546/2014, din 27 noiembrie 2014, disponibilă la adresa:

<http://www.scj.ro/1093/Detalii-jurisprudenta?customQuery%5B0%5D.Key=id&customQuery%5B0%5D.Value=131400> (accesat la 03 decembrie 2017).

Reglementările internaționale aplicabile în materie de discurs al urii prevăd interzicerea acestui tip de discurs, însă nu menționează în mod concret ce măsuri ar trebui să fie dispuse de către state în ordinea juridică internă, alegerea acestora fiind lăsată la alegerea lor, cu condiția de a respecta principiul proporționalității.³⁰ Scopul acestei lucrări nu este de a analiza dacă un anumit tip de răspundere este mai adecvat pentru comiterea de acte ce pot fi calificate discurs al urii, ci de a pune în discuție probleme legate de dificultatea stabilirii jurisdicției unui anumit stat, având în vedere că internetul reprezintă un mijloc nelimitat de comunicare, deoarece permite așadar accesarea unor astfel de mesaje ce devin disponibile, în mod practic pe întreg globul, simultan și pot pune în conflict reglementări diferite ale libertății de exprimare și ale limitelor admisibile ale acestora, din cauza existenței unor regimuri juridice diferite de consacrare, cele mai notabile diferențe fiind între sistemul european de protecție a libertății de exprimare și cel american.

Cu alte cuvinte, un mesaj, discurs, material cu conținut ce poate fi calificat discurs al urii, potrivit standardelor europene, făcut disponibil în Statele Unite ale Americii, unde are caracter licit, poate fi accesat de oriunde (cu condiția nepracticării cenzurii sau a limitării accesului la anumite adrese de internet, de către autoritățile statului), astfel încât apare întrebarea dacă un mesaj cu un astfel de conținut poate fi considerat contrar domeniului de protecție a libertății de exprimare în ordinea juridică europeană și sancționat ca atare. De asemenea, poate fi dificil de stabilit cui aparține răspunderea juridică în cazul în care se ajunge la concluzia că aceasta poate fi analizată prin prisma standardelor și condițiilor stabilite la nivel european.

Cea mai mare dificultate este dată de stabilirea jurisdicției, deoarece nu există un cadru normativ la nivel internațional universal, afirmându-se chiar că nu este în interesul colectiv al statelor să se instituiască obstacole nejustificate ce ar avea ca efect împiedicarea dezvoltării mediului de transmitere a informațiilor reprezentat de internet³¹.

---

³⁰ S. Fariior, *op. cit.*, p. 11.

³¹ M. Fagin, *Regulating Speech across Borders: Technology vs. Values*, în *Michigan Telecommunications and Technology Law Review*, Vol. 9/395, 2003, p. 400; O astfel de problemă este mult redusă în cazul Chinei, unde funcționează un sistem de cenzură cu privire la informațiile accesibile publicului larg prin intermediul internetului, M. D. D'Jaen, *Breaching the Great Firewall of China: Congress Overreaches in Attacking Chinese Internet Censorship*, în *Seattle University Law Review*, 2008, p. 328.

În schimb, la nivel regional european, a fost adoptat în cadrul Consiliului European, *Convenția cu privire la criminalitatea informatică*, la 23 noiembrie 2001³², ce a fost semnată și ratificată și de către Statele Unite ale Americii, în 2006, intrând în vigoare pentru acest stat la 1 ianuarie 2007.

4. Convenția privind criminalitatea informatică și Protocolul său adițional în contextul limitării expresiei pe internet

Convenția prezintă relevanță în problema analizată deoarece este primul instrument juridic internațional cu privire la infracțiuni comise prin intermediul internetului și alte rețele informatice, în special în legătură cu încălcările ale dreptului de autor, infracțiuni informatice și încălcarea securității rețelelor informatice. De asemenea, conține o serie de proceduri referitoare la percheziția informatică și efectuarea interceptărilor.

Preambulul Convenției menționează ca obiectivul principal al acesteia este de a urmări realizarea unei politici penale comune, menite să protejeze societatea împotriva criminalității informatice, în special prin adoptarea unei legislații adecvate și prin stimularea cooperării internaționale. Obiectivul Convenției este de a restrânge într-un mod cât mai eficient utilizarea sistemelor informatice în cazul comiterii de infracțiuni sexuale contra copiilor. Din analiza Raportului explicativ al Convenției³³, rezultă că se urmărește reprimarea pornografiei infantile sau a pedopornografiei (termen considerat a fi mai adecvat față de cel de pedofilie) și prin incriminarea diferitelor aspecte ale producerii, posesiei și difuzării pornografiei infantile, preocupare materializată în dispozițiile articolului 9 din Convenție³⁴.

---

³² *Convenția cu privire la criminalitatea informatică* (Convention sur la cybercriminalité, STCE no. 185), adoptat în cadrul Consiliului European la Budapesta la 23 noiembrie 2001, intrat în vigoare la 1 iulie 2004. România a semnat Convenția la 23 noiembrie 2001, a ratificat-o la 12 mai 2004 prin Legea nr. 64 din 24 martie 2004, publicat în Monitorul Oficial al României, partea I nr. 343 din 20 aprilie 2004. Convenția are forță juridică obligatorie pentru România de la 1 septembrie 2004. Textul original disponibil la adresa:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/QueVoulezVous.asp?NT=185&CL=FRE>.

³³ Textul este disponibil la adresa: <http://conventions.coe.int/Treaty/fr/Reports/Html/185.htm> (accesat la 02 ianuarie 2018).

³⁴ Dispozițiile articolului 9 alineatul (1) din Convenție: „Fiecare Parte va adopta măsuri legislative și de altă natură ce sunt considerate necesare pentru a incrimina, conform dreptului său intern, comportamentele următoare comise cu intenție și fără drept: a. producția de pornografie infantilă în vederea difuzării prin intermediul unui sistem informatic; b. oferirea

Îns din cauza dezacordului delegației americane în ceea ce privește negaționismul și revizionismul, aceste chestiuni nu au fost incluse în textul Convenției și sunt reglementate doar de *Protocolul adițional cu privire la incriminarea actelor de natură rasistă și xenofob comise prin intermediul sistemelor informatice*³⁵, care a intrat în vigoare la 1 martie 2006³⁶.

5. Rezerva României la articolul 5 din Protocolul adițional

România a devenit parte atât a Convenției cât și a Protocolului adițional, dar la 16 iulie 2009, data ratificării acestuia, a formulat o rezervă la articolul 5 din Protocol, care prevede insulta pe motive rasiste sau xenofobe, în sensul neaplicării dispozițiilor acestui articol.

Probabil că motivația formulării acestei rezerve este dată de perspectiva dezincriminării faptelor de insultă și calomnie, însă, în ceea ce ne privește, față de această rezervă ar putea fi invocate argumente de invaliditate, deoarece poate fi interpretat ca incompatibil cu obiectul și scopul tratatului internațional, condiție prevăzută în mod expres de articolul 19 al Convenției de la Viena din 1969 și analizat ca cerință de validitate a unei rezerve la tratatele internaționale de către Curtea Internațională de

---

sau punerea la dispoziție de pornografie infantilă prin intermediul unui sistem informatic; difuzarea sau transmiterea de pornografie infantilă prin intermediul unui mijloc informatic; d. faptul de a-și procura pentru sine sau de a procura pentru altul pornografie infantilă prin intermediul unui sistem informatic; e. posesia de pornografie infantilă într-un sistem informatic sau într-un mijloc de stocare a datelor informatice”. În conformitate cu dispozițiile par. 2 al articolului 9 din Convenție, noțiunea desemnează „orice material pornografic ce reprezintă de manieră vizual: a) un minor angajat într-un comportament sexual explicit; b) o persoană care apare ca un minor angajat într-un comportament sexual explicit; c) imagini realiste reprezentând un minor angajat într-un comportament sexual explicit.”³⁴ Potrivit Raportului explicativ, sintagma „comportament sexual explicit” desemnează „comportamente obscene sau violente, fie reale, fie simulate.”

³⁵ Protocolul a fost deschis spre semnare la Strasbourg, la 28 ianuarie 2003. România a semnat Protocolul la 9 octombrie 2003 și l-a ratificat la 16 iulie 2009, intrând în vigoare pentru statul român la 01 noiembrie 2009.

³⁶ Informații detaliate cu privire la statele care au semnat și ratificat Protocolul sunt disponibile la adresa: https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/189/signatures?p_auth=Gp0B9oF6 (accesat la 03 ianuarie 2017).

Justiție înc din anul 1951, în *Avizul consultativ cu privire la formularea de rezerve la Convenția pentru prevenirea și reprimarea crimei de genocid*³⁷.

Apreciem că aceste condiții sunt aplicabile și în cazul României, chiar dacă nu este parte la Convenția de la Viena din 1969, deoarece legea în materie de tratate internaționale, nr. 590/2003³⁸, aplică pe cale cutumiar regulile care au fost codificate prin Convenția din 1969. În acest sens, subliniem că definiția dată noțiunii rezervă coincide cu cea dată de Convenția de la Viena din 1969³⁹. Astfel, conform dispozițiilor articolului 1 lit. j) din Legea nr. 590/2003, prin „rezervă se înțelege declarația unilaterală, oricare ar fi conținutul sau denumirea sa, formulată cu ocazia semnării, ratificării, aprobării, aderării sau acceptării unui tratat multilateral, prin care se urmărește modificarea sau excluderea efectelor juridice ale anumitor prevederi ale acestuia pentru partea română, dacă tratatul nu interzice asemenea rezerve și ele sunt conforme dreptului internațional; pentru a produce efecte, rezervele formulate la semnare trebuie confirmate la ratificare sau la aprobare”.

O analiză adecvată asupra problemei compatibilității nu poate porni decât de la conținutul articolului 5 al Protocolului adițional, care are denumirea *Insulta având la bază o motivație rasistă și xenofobă* și următoarea formulare:

„1. Fiecare parte adoptă măsurile legislative și alte măsuri considerate necesare pentru a incrimina ca infracțiuni, potrivit dreptului său intern, atunci când sunt comise cu intenție înfrântă drept, următoarele fapte: - insultarea în public, prin intermediul unui sistem informatic, (i) a unor persoane, pe motivul apartenenței la un grup care se identifică prin rasă, culoare, ascendență, naționalitate ori origine etnică, precum și religie, dacă

---

³⁷ International Court of Justice, *Reservations to the Convention on Genocide*, Advisory Opinion, May 28th 1951, I.C.J. Reports 1951, p. 15, <http://www.icj-cij.org/files/case-related/12/012-19510528-ADV-01-00-FR.pdf> (accesat la 03 ianuarie 2017).

³⁸ Legea nr. 590/2003 din 22 decembrie 2003 privind tratatele, publicată în Monitorul Oficial, partea I, nr. 23 din 12 ianuarie 2004. A intrat în vigoare la 14 februarie 2004.

³⁹ Potrivit dispozițiilor art. 2 lit. d din Convenția de la Viena, „prin expresia «rezervă», se înțelege o declarație unilaterală, oricare ar fi conținutul sau denumirea sa, făcută de un stat atunci când semnează, acceptă sau aprobă un tratat, ori aderă la acesta, prin care își manifestă intenția de a exclude sau modifica efectul juridic al unor dispoziții din tratat cu privire la aplicarea lor față de statul respectiv;”.

este folosit ca pretext pentru oricare dintre aceste motive, sau (ii) a unui grup de persoane care se distinge prin una dintre aceste caracteristici.

2. O parte poate: a) fie să solicite ca infracțiunea prevăzută la paragraful 1 să aibă ca efect expunerea la ură, dispreț sau ridicol a persoanei ori a grupului de persoane menționat la paragraful 1; b) fie să își rezerve dreptul de a nu aplica, în totalitate sau în parte, paragraful 1.”

Or, având în vedere că obiectul Protocolului adițional, astfel cum rezultă din preambul și din dispozițiile articolului 1, este de a completa pentru părți, dispozițiile Convenției privind criminalitatea informatică, cu privire la incriminarea, în legislația națională, a actelor de natură rasistă și xenofobă comise prin intermediul sistemelor informatice, având în vedere valoarea demnității umane printre drepturile fundamentale ale omului, în sistemul de protecție al Consiliului European, se urmărește nu doar protejarea demnității la nivel individual, ci la nivel colectiv, de grup de persoane⁴⁰.

Totodată, articolul 2 paragraf 1 din Protocolul adițional cuprinde definiția termenilor „material rasist și xenofob” care „înseamnă orice material scris, orice imagine sau orice altă reprezentare de idei ori teorii, care susține, încurajează sau incită la ură, discriminare ori violență împotriva oricărei persoane sau a unui grup de persoane, pe considerente de rasă, culoare, ascendență, naționalitate ori origine etnică, precum și religie, dacă este folosit ca pretext pentru oricare dintre acești factori.”

Un element esențial din această definiție îl reprezintă susținerea, încurajarea sau instigarea la ură, termeni ce corespund în sensul noțiunii de *hate speech*, deci mesajul rasist sau xenofob nu poate fi limitat doar la conținutul insultei, așa cum era reglementat în Codul penal din 1969. Practic, prin excluderea aplicării de către statul român a dispozițiilor articolului 5 care constituie una dintre măsurile de implementare a mesajelor și discursurilor rasiste, se lasă neacoperită această categorie, astfel încât putem afirma că statul român asigură o protecție incompletă și imperfectă împotriva acestui tip de discurs.

6. Stabilirea jurisdicției în cazul mesajelor publicate pe internet - între ubicuitate și regula teritorialității

Sancționarea discursului rasist răspândit prin intermediul internetului poate constitui o problemă extrem de delicată, datorită diferențelor de

⁴⁰ J. Waldron, *Dignity and Defamation: The Visibility of Hate*, op. cit., p. 1597.

tratament aplicate de sistemele juridice naționale, punându-se în discuție stabilirea jurisdicției instanțelor în asemenea cauze⁴¹.

Controversele doctrinare în ceea ce privește stabilirea jurisdicției în unele soluții pronunțate de instanțele naționale pe care le vom aminti în continuare ilustrează dificultățile pe care le putem întâlni în aplicarea principiului general recunoscut în toate legislațiile penale, *nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*⁴², având în vedere faptul că diferitele forme ale discursului urii nu fac obiectul incriminării în toate legislațiile naționale, iar conținutul lor poate fi vizat practic fără vreă limitare de timp și spațiu⁴³.

Un exemplu interesant atît din punctul de vedere al teoriei libertății de exprimare și a limitelor sale, cît și a posibilității aplicării unor regulilor de procedură străine de către instanțele naționale a fost reprezentat de cauza civilă în care a fost implicat furnizorul de servicii de internet *Yahoo!*, *LICRA et UEJF contre Yahoo! Inc. et Yahoo France*⁴⁴, cauză care a pus în discuție aspecte legate de aplicarea principiului teritorialității sau al ubicuității, respectiv, problema aplicabilității legislației franceze sau a Statelor Unite ale Americii, în afara teritoriilor celor două state. În speță, o instanță franceză a emis un ordin prin care se solicita furnizorului de servicii de internet *Yahoo!* să interzică accesul în Franța, la site-uri de licitații pentru accesorii naziste din cel de al doilea război mondial⁴⁵.

---

⁴¹ T. McGonagle, *The Council of Europe against online hate speech: Conundrums and challenges*, Expert paper, 2014, pp. 27-28, lucrare disponibilă la adresa: <https://rm.coe.int/16800c170f> (accesat la 07 ianuarie 2018).

⁴² M. J. L. Decroos, *op. cit.*, p. 380.

⁴³ A. R. Hayward, *Regulation of Blog Campaign Advocacy on the Internet: Comparing U.S., German and EU Approaches*, în *Cardozo Journal of International and Comparative Law*, Vol. 16, 2008, p. 379.

⁴⁴ *LICRA* = Ligue contre le Racisme et l'Antisémitisme ; *UEJF* = Union des Etudiants Juifs de France.

⁴⁵ Tribunal de Grande Instance de Paris, decizia din 22 mai 2000, disponibilă la adresa <http://www.lapres.net/yahfr.html> (accesat la 02 ianuarie 2018); decizia din 20 noiembrie 2000, No RG 00/05308, disponibilă la adresa: <http://www.lapres.net/ya2011.html> (accesat la 02 ianuarie 2018). În prezenta lucrare, conținutul dispozițiilor legale menționate în cuprinsul hotărârilor prezentate și analizate, este cel în vigoare la data comiterii faptelor. Potrivit prevederilor articolului 46 din Codul de procedură francez, „reclamantul poate sesiza, la alegerea sa, pe lângă instanța de la domiciliul pârâtului: în materie contractuală, instanța de la locul de livrare efectivă a lucrului sau de la locul de executare a serviciului; în materia răspunderii civile delictuale, instanța de la locul producerii faptului ilicit sau cea de la locul unde s-a produs prejudiciul; în cazul cererilor mixte, instanța de la locul situării imobilului;

În concret, furnizorul de servicii de internet a fost obligat la plata unei amenzi de 100.000 de Franci francezi (aproximativ 13.300 USD) pe zi de întârziere și la distrugerea tuturor mesajelor, imaginilor și textelor stocate pe servere în legătură cu nazismul, în mod particular a celor ce înfățișau relicve, obiecte, insigne, embleme de pe un site de licitații, precum și înălturarea tuturor pasajelor din *Mein Kampf* și *Protocole des Sages de Sion*, cărți care promovau nazismul. Hotărârea instanței franceze a obligat și la înălturarea din browser-ele și directoarele accesibile în Franța, a titlurilor negaționiste sau a oricărui alte categorii echivalente cu denumirea de Holocaust. *Yahoo!* a fost de asemenea obligat la luarea tuturor măsurilor necesare pentru a interzice accesul la artefactele naziste pe site-ul său și de avertiza că vederea unor astfel de materiale încalcă dreptul francez.

Yahoo! a adus modificări în cele din urmă regulilor de desfășurare a licitației, însă a obținut din partea unei instanțe din Statele Unite ale Americii (*California District Court*) o decizie în care aceasta și-a exprimat respectul pentru legislația penală din Franța, dar a constatat că hotărârea judecătorească franceză încalcă Primul Amendament la Constituția americană, mesajul fiind exprimat pe teritoriul american, de către un național al Statelor Unite. Mai mult, s-a subliniat faptul că, în cazul transmiterii de

---

(...)”. Potrivit articolului R645-1 din Codul penal francez „Se sancționează cu amenda prevăzută pentru contravențiile din clasa a 5-a, cu excepția necesităților unui film, spectacol sau a unei expoziții ce presupune evocarea istoricului, faptul de a purta sau de a expune în public o uniformă, o insigne sau o emblemă ce amintește de uniforme, insigne sau emblemele care au fost purtate sau expuse fie de către membrii unei organizații declarate ilegale prin aplicarea articolului 9 din Statutul Tribunalului Militar Internațional anexat la Acordul de la Londra din 8 august 1945, fie de către o persoană declarat vinovată de către o instanță franceză sau internațională pentru una sau mai multe crime contra umanității prevăzute de articolele 211-1 - 212-3 sau menționate prin Legea nr. 64-1326 din 26 decembrie 1964. Persoanele vinovate de contravenția prevăzută în prezentul articol li se aplică următoarele pedepse complementare: 1. Interdicția de a deține sau de a purta, pentru o durată de trei ani sau mai mulți ani, o armă supusă unui regim de autorizare; 2. Confiscarea uneia sau a mai multor arme al căror proprietar este sau de care poate dispune în mod liber; 3. Confiscarea lucrului care a servit sau care era destinat să servească la comiterea infracțiunii sau a lucrului care este produsul infracțiunii; 4. Munca în folosul comunității pentru o durată de 20 la 120 de ore. (2) Persoanele juridice pot fi declarate responsabile penal, în condițiile stabilite de articolul 121-2, de infracțiunea definită în prezentul articol. (3) Pedepsele aplicabile persoanelor juridice sunt: 1. Amenda, după modalitățile prevăzute de articolul 131-41; 2. Confiscarea lucrului care a servit sau era destinat să servească la comiterea infracțiunii sau lucrului care este produsul infracțiunii; (...)”.

mesaje prin intermediul unui mijloc ce depășește granițele statelor și distanțele fizice, este de a teptat ca tipul de discurs folosit pe teritoriul american să contravin legislației diferitelor state ale lumii⁴⁶. Mai mult, respectiva decizie a reinut că hotărârile pronunțate de instanțele franceze constituie o amenințare efectivă și imediată asupra drepturilor de care beneficiază Yahoo! în baza Primului Amendament la Constituția Statelor Unite⁴⁷. A mai precizat de asemenea, că o astfel de încălcare, oricât de scurtă ca durată, constituie un prejudiciu ireparabil, că instanțele franceze pot reglementa în funcție de conținut forme de exprimare apărute în Franța, însă a refuzat să recunoască decizia instanțelor franceze, din cauza încălcării garanțiilor constituționale americane⁴⁸.

Cauza a fost ulterior analizată și de Curtea de Apel a Statelor Unite ale Americii, Circumscripția teritorială nr. 9 (the *U.S. Court of Appeals for the 9th Circuit*). Această instanță a schimbat decizia anterioară, în sensul că a reinut faptul că *the District Court* nu avea competență personală asupra apelanților (LICRA și UEJF). Pentru a ajunge la această concluzie, instanța de apel a recurs la aplicarea unui criteriu stabilit anterior în jurisprudența sa, pentru stabilirea competenței *ratione personae*⁴⁹. Regula invocată numită *express aiming* are aplicabilitate în cazul în care se susține că pârâtul a avut o conduită ilicită îndreptată împotriva unei persoane (reclamant) despre care tie că este rezident al statului unde se află instanța sesizată. Datorită acestor

---

⁴⁶ District Court of California, *Yahoo! Inc. v. La Ligue contre le racisme et l'antisemitism (LICRA)*, decizia din 7 iunie 2001 și decizia din 7 noiembrie 2001, E. Scheffel, *Yahoo!, Inc. v. La Ligue contre le racisme et l'antisemitism: Court Refuses to Enforce French Order Attempting to Regulate Speech Occurring Simultaneously in the U.S. AND in France*, în *Computer & High Technology Law Journal*, Vol. 19, 2003, pp. 549-551.

⁴⁷ District Court of California, *Yahoo! Inc. v. La Ligue contre le racisme et l'antisemitism (LICRA)*, decizia din 7 iunie 2001 și decizia din 7 noiembrie 2001.

⁴⁸ E. Scheffel, *op. cit.*, p. 558.

⁴⁹ „(1) dacă pârâtul nerezident și-a îndreptat intenționat activitățile sau a realizat unele dintre tranzacții pe teritoriul unde se află instanța sau cu un rezident de aici sau a efectuat unele activități prin care în mod intenționat s-a folosit de privilegiile desfășurării activităților în acel loc, invocând în consecință beneficiile și protecția legilor din acel teritoriu; (2) pretenția privește sau este în legătură cu activitățile pârâtului de la locul situării instanței; și (3) exercitarea jurisdicției este rezonabilă”; Curtea de Apel a Statelor Unite, Circumscripția teritorială nr. 9, hotărârea din 2 decembrie 2002, în cauza *Yahoo! Inc., v. La Ligue contre le Racisme et l'Antisemitisme; L'Union des étudiants juifs de France*, No. 01-17424, D.C. No., CV-00-21275-JF, p. 1129; A. D. White, *Free Speech Protection for the International Internet*, în *DePaul Law Review*, Vol. 58, 2009, pp. 493-497.

considerente, instanța de apel a reînțeles că *Yahoo!* nu a formulat pretenții cu privire la care instanța ar putea decide în sensul conduitei greșite a apelanților din prezenta cauză (asociațiile franceze) și că District Court nu a exercitat în mod adecvat jurisdicția personală asupra LICRA.

Cauza a generat multe discuții și controverse, tendința generală fiind de a considera decizia judecătorească franceză ca o încercare a unei puteri străine de a cenzura publicarea de mesaje în Statele Unite ale Americii. Cu toate acestea, *Yahoo!* a decis să interzică vânzarea de produse naziste în întregime, deși hotărârea dată de instanțele franceze priveau vânzarea acestora pe teritoriul statului francez. În 2006 însă, aceeași instanță de apel a pronunțat o nouă decizie care a schimbat decizia anterioară și pe cea pronunțată de District Court, cu indicații cu privire la respingerea acțiunii. Curtea Supremă a Statelor Unite a respins cererea de analizare a cauzei.

În doctrină, demersul protector din legislația franceză, raportat la diversitatea utilizatorilor de internet, a fost văzut ca o reacție la individualitatea Statelor Unite în materie de reglementare a internetului⁵⁰.

Un exemplu interesant sub aspectul stabilirii unei jurisdicții universale în materie de interzicere a discursului urii exprimat prin intermediul internetului este reprezentat de o decizie a Curții Constituționale Federale Germane (*Bundesgerichtshof*) din anul 2000, în care a reînțeles că regulile germane în materie de limbaj al urii, care interzic negarea Holocaustului și propaganda nazistă au aplicabilitate și în privința materialelor afișate pe internet, iar din punct de vedere *ratione personae* și în ceea ce privește persoanele care nu sunt de naționalitate germană și care au afișat astfel de mesaje pe internet pe un server străin, dar care sunt accesibile utilizatorilor germani de internet⁵¹. În speță, a fost confirmată decizia de condamnare a unui revizionist australian de origine germană pentru distribuirea în Germania de pliante ce negau Holocaustul, schimbând decizia

---

⁵⁰ F. C. Mayer, *Europe and the Internet: The Old World and the New Medium*, în *European Journal of International Law*, vol. 11, 2000, p. 161; Problema stabilirii jurisdicției penale există și în cazul în care prin intermediul internetului se aduce atingere unor valori individuale, cum este dreptul la propria imagine, prin afișarea de imagini cu caracter personal a unor imagini, M. Ganguly, *Private Pictures, Public Exposure: Papparazzi, Compromising Images, And Privacy Law on the Internet*, în *Wisconsin International Law Journal*, Vol. 26, 2009, p. 1151; Relevant prezintă de asemenea și problema angajării răspunderii furnizorului de servicii de internet, A. Cheung, R. H. Weber, *Internet Governance and the Responsibility of Internet Service Providers*, în *Wisconsin International Law Journal*, Vol. 26, 2008, p. 403.

⁵¹ M. Fagin, *op. cit.*, p. 431.

instanței inferioare care a dispus achitarea pe motiv de lipsă de jurisdicție, întrucât serverele unde se aflau mesajele în cauză se aflau pe teritoriul Australiei. Instanța germană nu a solicitat extradarea celui condamnat, pe motiv că în țara sa de origine faptele erau de asemenea incriminate.

Spre deosebire de aceste interpretări jurisprudențiale extensive, în Australia s-a refuzat aplicarea extraterritorialității unei legislații din 1999 ce reglementa libertatea de exprimare, pe considerente referitoare tot la caracteristicile internetului, însă interpretate contrar, în sensul inevitabilității accesului la nivel global a rețelei de internet⁵², informațiile publicate despre orice persoană pe un site internet sunt potențial accesibile de oriunde din lume.

Concluzii

Circumscrierea discursului urii în mediul online cadrului general de discuție cu privire la garanțiile libertății de exprimare și a restricțiilor admisibile ce pot fi aplicate acestuia se înscrie în logica sistemului de protejare a acestui dreptului la libertatea de exprimare, cu aplicabilitate pentru toate formele de comunicare, fără distincție și fără a se lua în considerare frontierele. Însă, particularitățile discursului urii pe internet, constând în propagarea sau diseminarea rapidă a mesajelor prin aplicarea ubicuității, ridică serioase dezbateri și controverse în legătură cu posibilitatea combaterii eficiente a acestei forme de discurs.

De lege lata, lipsește un cadru normativ internațional uniform în care să fie reglementate condițiile de accesare a site-urilor și evitarea apariției de mesaje sau articole care să contravină legislației penale a diferitelor state de unde sunt accesibile informațiile și să fie prevenită apariția unor conflicte de legi și conflicte de jurisdicție, fiind stabilit în unele instrumente juridice internaționale obligația statelor de a combate și sancționa astfel de

---

⁵² În cauza, *Macquarie Bank Ltd. v. Berg* (1999) NSWSC 526, instanța a refuzat, având în vedere natura globală a internetului, să pronunțe o hotărâre judecătorească cu privire la un articol publicat în Statele Unite ale Americii cu conținut defamator după dispozițiile legale din Australia, în D. Rolph, *The Message, Not the Medium: Defamation, Publication and the Internet in Dow Jones & Co Inc v. Gutnik*, Sydney Law School, Legal Studies Research Paper No. 07/48, 2007, pp. 8-9, disponibil la adresa: <http://ssrn.com/abstract=1000090> (accesat la 02 ianuarie 2018); *Gutnik v. Dow Jones & Co. Inc.* (2001) VSC 305, disponibil la adresa: <http://www.austlii.edu.au/au/cases/vic/VSC/2001/305.html> (accesat la 02 ianuarie 2018).

manifestări, dar fără trasarea unor obligații cu conținut strict precizat astfel ca marja național de apreciere a statelor este una destul de extinsă.

În acest context, de *lege ferenda* ar fi utilă adoptarea unor reguli internaționale care să realizeze unificarea regimului folosirii abuzive a internetului și stabilirea unui cadru normativ care să cuprindă aspectele generale și instituirea unor limite minime și maxime în materie de aplicare a sancțiunilor. De asemenea, un alt aspect esențial ce ar trebui să facă obiect de reglementare este referitor la subiecții cărora le sunt aplicabile sancțiunile, în mod particular statutul furnizorului de servicii de internet și condițiile angajării răspunderii, inclusiv penale, pentru afișarea de informații și mesaje ce depășesc limitele admisibile ale libertății de exprimare.

În lipsa unui astfel de cadru internațional, în ceea ce privește statutul și sancționarea diferitelor forme ale discursului urii afișate pe internet, urmează să fie aplicat cadrul general stabilit prin instrumentele internaționale incidente în această materie, de la Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, Convenția privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, Convenția europeană asupra criminalității informatice și jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

În ciuda imperfecțiunilor cadrului normativ actual, nu putem susține ideea unui vid de reglementare la nivel național și internațional, care să permită o aplicare absolută a principiului neutralității internetului și a conținutului afișat în general pe internet. Însă cadrul normativ actual prezintă lacune cu implicații profunde. Chiar dacă în Convenția europeană a criminalității informatice (*Cybercrime Convention*) este prevăzută obligația statelor părți de a incrimina anumite conduite, iar Protocolul adițional la această Convenție instituie obligația statelor părți de a incrimina expresiile rasiste, negarea Holocaustului, revizionismul, ce reprezintă forme de limbaj al urii, comise prin intermediul internetului, doar un număr limitat de state au ratificat acest instrument internațional. Ca un aspect cu incidență în alegerea acestei problematice și o consecință a diferenței majore de tratament în spațiul european și cel american, Statele Unite ale Americii sunt parte la Convenția asupra criminalității informatice, însă au refuzat să ratifice Protocolul adițional, tocmai datorită regimului diferit asupra discursurilor rasiste, negării Holocaustului și discursului urii, forme de manifestare a libertății de exprimare protejate de Primul Amendament la Constituția Statelor Unite ale Americii. În al doilea rând, regulile de drept material instituite prin diferitele instrumente internaționale, nu sunt însoțite

și de reguli cu privire la jurisdicție și la rezolvarea eventualelor conflicte de legi și de jurisdicție, inclusiv în materie penală.

Este foarte dificil de susținut posibilitatea ca o instanță națională să aplice legislația de natură penală a unui stat străin, întrucât contravine principiului independenței suveranității, instanța națională neavând altă posibilitate în materie penală decât aplicarea *lex fori*⁵³.

Reglementarea activității furnizorilor de internet și a răspunderii acestora constituie încă un domeniu incipient, concretizat în instrumente juridice *soft law*, deoarece, în ciuda ritmului alert de dezvoltare a acestui mediu de comunicare și de răspândire a informațiilor, planul normativ nu a putut ține pasul cu progresul tehnologic și creșterea accelerată a accesibilității rețelelor de internet în toate statele lumii. Considerăm că această caracteristică a cadrului normativ prezent se va perpetua și va fi în continuare caracterizat de individualism⁵⁴, având în vedere diferențele de atitudini din diferite state, în particular dintre abordarea europeană uniformă și americană, precum și datorită influenței companiilor americane furnizoare de servicii internet, în special în ceea ce privește răspunderea penală.

La nivel european, din corelarea dispozițiilor articolului 8 din Protocolul adițional la Convenția supra-criminalității informatice cu cele ale articolului 22 din Convenție, rezultă că jurisdicția în materie de discurs aluziv realizat prin intermediul internetului, este guvernată de principiul teritorialității, al naționalității și al personalității active⁵⁵. S-a susținut că atât norma juridică cât și tehnologia reglementează comportamentul indivizilor în societate, între cele trei elemente relația fiind una caracterizată prin dinamism⁵⁶, astfel că se impune crearea unui cadru normativ în acest domeniu.

Criticile formulate cu privire la aplicarea doctrinei ubicuității în stabilirea jurisdicției în materie de discurs inadmisibil și abuziv răspândit prin intermediul internetului, subliniază că o astfel de abordare ar putea determina *de facto* apariția unei reguli a jurisdicției universale aplicată de fiecare stat în

---

⁵³ M. J. L. Decroos, *op. cit.*, p. 394.

⁵⁴ Y. A. Timofeeva, *op. cit.*, p. 254.

⁵⁵ M. J. L. Decroos, *op. cit.*, p. 377.

⁵⁶ Y. Benkler, *Internet Regulation: A Case Study in the Problem of Unilateralism*, în *European Journal of International Law*, Vol. 11, 2000, p. 175.

parte, autorul unei declarații defamatoare afișate pe internet putând fi supus regulilor penale din fiecare stat unde este accesibil discursul respectiv⁵⁷.

---

⁵⁷ M. J. L. Decroos, *op. cit.*, p. 380.